

Förändringar i en traditionsbunden miljö?

Om den nya hästnäringen och
konsumtionslandsbygden i Ljuset av "parabler"
och "skript" bland jordbrukare och markägare

Ulrika Långstedt

Forskningsinstitutet vid Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet (FISS) publicerar i Notat-serien föredrag och diskussionsinlägg, bakgrundsmaterial, preliminära rapporter samt projektbeskrivningar av allmänt vetenskapligt intresse eller avsedda för en mera avgränsad publik. Syftet med serien är att sprida kunskap om den pågående verksamheten samt att bidra till forskarnas möjlighet att få respons i ett tidigt skede av forskningsprocessen. Forskningsinstitutet vill betona bidragens preliminära karaktär; de kan senare omarbetas och ingå i andra publikationer.

Högskolans två andra publikationsserier, Skrifter samt Meddelanden innehåller forskningsresultat av mera slutgiltig karaktär.

The Research Institute of the Swedish School of Social Science at the University of Helsinki (FISS) has established this new series in order to show the ongoing activity of the Institute and to provide researchers with an early feedback to their ideas and activities. The series consists of discussion papers, research outlines and preliminary reports of general interest or of interest to specific groups. The preliminary nature of the contributions is emphasized. Some contributions may appear later in a revised form in other publications.

The publications in the two other series of the School, Skrifter, and Meddelanden, contain more final research results.

Tfn +358-9-191 28400, fax +358-9-191 28485

Internet: <http://sockom.helsinki.fi>

Adress: Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet
PB 16, FIN-00014 Helsingfors universitet

Besöksadress: Norra Hesperiaagatan 15 A, 6. vån.
FIN-00260 Helsingfors 26

SSKH Notat

FORSKNINGSINSTITUTET

*Svenska social- och kommunalhögskolan
vid Helsingfors universitet*

1/2008

Förändringar i en traditionsbunden miljö?

Om den nya hästnäringen och konsumtionslandsbygden i ljuset av "parabler" och "skript" bland jordbrukare och markägare

Svenska social- och kommunalhögskolan
vid Helsingfors universitet

978-952-10-3167-0 (PDF)
978-952-10-3166-3
ISSN 1457-1250
Helsingfors 2008
Svenska social- och kommunalhögskolan
vid Helsingfors universitet

Innehåll

1	Inledning	7
2	Frågeställning och disposition	8
3	En landsbygd i förändring.....	9
3.1	Hästbeståndets förändring i Finland	9
3.2	Från produktion till konsumtion	10
3.3	Landsbygd och identitet.....	11
3.4	Tillbaka till landsbygden.....	12
3.5	Konflikter.....	14
4	Rurala värdesystem.....	16
4.1	Den neo-rurala medelklassen.....	16
4.2	Jordbrukarna	18
4.2.1	Markägande och ”skript”	19
4.2.2	Jordbruksstilar och ”parabler”	21
4.2.3	Lokal social kontroll och regionala landsbygdsdiskurser.....	23
4.3	Neo-ruralt och traditionellt - en jämförelse	26
5	Slutsatser.....	28
	Litteratur	32

Inledning

Landsbygden och dess näringsgrenar har genomgått många förändringar i och med att den finska landsbygden, liksom en stor del av landsbygden i västvärlden, har förändrats från ett produktionssamhälle till ett konsumtionssamhälle. Det innebär att tyngdpunkten i ekonomin har förskjutits från primärproduktion mot en konsumtion av produkter, tjänster och upplevelser (Eklund m.fl. 2006). Landsbygdsbefolkningen kan inte fortsätta med att livnära sig endast på primärnäringarna, utan måste anpassa sig till förändringarna och skapa nya marknadsidéer. Hästen, som inte längre behövs till jordbruk och transport, har fått en ny roll inom bl.a. fritidsverksamhet och turism. Den lockar urbana människor till landsbygden och ger landsbygdsbefolkningen en möjlighet att tjäna pengar på nykomlingarna (Tillberg Mattson 2004). Detta har inte fungerat alldeles problemfritt, utan lett till olika konflikter som handlar om bl.a. markanvändning och störande lukter (Andersson m.fl. 2006).

Förändringarna på landsbygden har resulterat i att flera olika grupper av människor konkurrerar på dagens landsbygd, vilket oundvikligen leder till konflikter (Mormont 1990). Det finns motsättningar mellan den ursprungliga landsbygdsbefolkningen som ofta äger en stor del av marken, och de nya invånarna och brukargrupperna, t.ex. hästägarna. En grupp med betydligt inflytande på den postmoderna landsbygden är de neo-rurala medelklassmänniskorna, som flyttat in på grund av sina värderingar samt en önskan om mera frihet och utrymme (Tillberg Mattson 2004).

Bland den ursprungliga landsbygdsbefolkningen, jordbrukarna, finns olika värdesystem och normer som reglerar beteendet i jordbrukarsamhället. Dessa påverkar även jordbrukarnas förmåga att anpassa sig till förändringar på landsbygden. De neo-rurala människornas värderingar och livsstil skiljer sig en hel del från jordbrukarnas mer traditionella värdesystem, vilket gör det svårare för den gamla och den nya landsbygdsbefolkningen att anpassa sig till varandra. Det tycks pågå en kamp om vad som egentligen är ”det rätta rurala”. Det finns definitioner på vem som är ”en riktig jordbrukare” (Vanclay m.fl 2006), och olika åsikter om vad områden på landsbygden ska användas till. Exempelvis naturskydd kolliderar ofta med jord- och skogsbruk (Silvasti 2003).

Frågeställning och disposition

Syftet med denna uppsats är att först kartlägga hur landsbygden förändrats, med hästnäringen och konsumtionssamhället i fokus, och att sedan gå in på konflikter och problem som förändringar leder till. Därefter undersöks olika värdesystem på landsbygden, för att få en bild av landsbygdens förmåga att ta emot och assimilera förändringar. Tanken är att kontrastera den nya landsbygdsbefolkningen, den neo-rurala medelklassen, mot den ursprungliga landsbygdsbefolkningen, jordbrukarna. Tyngdpunkten ligger på jordbrukarna och olika värderingar som styr deras beteende, både på individnivå och som ett samhälle. Samtidigt framkommer aspekter av hur jordbrukarna lyckats anpassa sig till de nya invånarna med sina hästar. Med jordbrukare menar jag här främst en landsbygdsbefolkning som fortfarande, åtminstone delvis, är sysselsatt med primärproduktion, och inte övergått till t.ex. hästverksamhet istället för jordbruk.

Jag utgår från uppfattningen att landsbygden blivit en ”konsumtionslandsbygd”, dvs. att den allt mer används i konsumtionssyfte, än till att producera råvaror. Konsumtionen av landsbygden har att göra med större förändringar i hela det västerländska samhället. Känslor, symboler och upplevelser har blivit viktigare för konsumenterna, framom massproducerade produkter (Andersson 2007).

Uppsatsen handlar om landsbygden och hästarna i Finland. Jag använder dock andra än finländska källor, men dessa kan ses som tillämpbara även i Finland, eftersom en stor del av förändringarna på landsbygden är gemensamma för hela västvärlden (Eklund m.fl. 2006). En viktig dimension i hästhushållningens förändring är att hästen till en stor del har förflyttats från männens område till kvinnornas. Jag går i denna avhandling ändå inte in på specifika könsteorier, utan håller mig främst till kontrasten mellan neo-rurala människor och jordbrukare. Hästen används mycket inom travsporten i Finland, men jag har valt att koncentrera mig på hästhållning utanför travsporten eftersom de nya brukargrupperna på landsbygden till största delen har hästar av andra orsaker, främst ridning (Brandt & Eklund 2007).

Avhandlingen består av tre delar. Den första (kap. 3) handlar om landsbygdens förändring och konflikter i anslutning till denna, i den andra (kap. 4) går jag in på den

neo-rurala medelklassens respektive jordbrukarnas värderingar och syn på landsbygden samt hur de skiljer sig från varandra, medan jag i sista delen (kap. 5) knyter ihop alla uppsatsens delar, drar slutsatser och reflekterar.

En landsbygd i förändring

Hästbeståndets förändring i Finland

Fram till 1960-talet användes hästarna i Finland främst inom jordbruket. Från och med 1950-talet började antalet hästar minska drastiskt i samband med förändringar i samhället och mekanisering av jordbruket (Eklund m.fl. 2006), transporten och militären (Nationella Stiftelsen för Hästhållningens Främjande 2006). På 1950-talet var antalet finnhästar i Finland 408 800. Därefter har hästbeståndet minskat fram till början av 1980-talet, då antalet hästar var 31 500, för att sedan sakta börja öka. Samtidigt ökade även antalet hästraser i Finland. År 2005 var antalet finnhästar, varmblodiga travhästar, varmblodiga ridhästar samt ponnyer i Finland sammanlagt 63 770 (Suomen Hippos 2006).

Att hästbeståndet ökat igen beror på att hästen blivit populär inom nya användningsområden såsom fritid, sport, rekreation och terapi (Nationella Stiftelsen för Hästhållningens Främjande 2006). Travsporten i Finland har anor från början av 1800-talet, medan ridsporten haft en marginell position ända fram till slutet av 1900-talet. En förklaring till den sena utvecklingen av ridsporten kan vara att Finland så länge präglats av böndernas livsstil, medan exklusiva hobbyn såsom ridning varit i skymundan (Brandt & Eklund 2007). I och med att hästens popularitet ökar och det kommer nya hästraser och nya användningsområden för hästar, får företagare möjligheter att utveckla nya idéer och produkter (Nationella Stiftelsen för Hästhållningens Främjande 2006).

Från produktion till konsumtion

Landsbygden i Finland, liksom i västvärlden i allmänhet, har förändrats från ett produktionslandskap till ett konsumtionslandskap. Detta har skett i samband med att hela samhället gått från en fordistisk produktionsekonomi till en postmodern konsumtionsekonomi (Eklund m.fl. 2006). Denna förändring innefattar bl.a. en övergång från standardiserad massproduktion till en flexiblare nischproduktion och från heltidsjobb till snuttjobb, samtidigt som servicesektorn blivit allt större (Andersson 2007).

”Konsumtionen av landsbygden” är sammankopplad med värderingar som framställer landsbygden som ”god”, naturnära och sund, till skillnad från staden (Eklund m.fl. 2006). Det handlar om en postmodern konsumtion av kultur, symboler, känslor och upplevelser, och inte direkt traditionella produkter. Turist- och fritidssektorn i en region, som erbjuder sådana upplevelser, kan vara den avgörande faktorn för att koppla ihop olika näringsgrenar och aktiviteter och få människor att stanna kvar i regionen och investera i dess utveckling (Andersson 2007). Hästen passar bra in i detta sammanhang eftersom den kan erbjuda människor upplevelser i naturen, och symboliserar en ”äkta landsbygd”. Hästen är ett bra alternativ som en ersättande näringsgren för traditionellt jord- och skogsbruk genom att den möjliggör turism och fritidsrelaterad verksamhet, även i en omgivning som inte annars skulle locka turister. De huvudsakliga konsumenterna för sådana tjänster är urbana medelklassmänniskor. Deras efterfrågan är i princip det som avgör hur landsbygdsekonomin utvecklas (Tillberg Mattson 2004).

Uppfattningen om konsumtionslandbygden har trots allt kritiserats för att vara vag. Det är svårt att förklara vad som verkligen händer på landsbygden bakom själva begreppet. Delvis härstammar konceptet ”konsumtionens landsbygd” från diskussionen om konsumtions- och fritidssamhället efter andra världskriget. Denna syn tar fasta på att landsbygden blivit indragen i den ökade konsumtionen i hela samhället. Samtidigt finns det en vision om att konsumtionens landsbygd är en räddning för landsbygden, då jordbruket upplever en kris. Hit hör både tanken att marknadsföra landsbygden för utomstående och *rural development* som strävar efter att hålla landsbygden levande genom att satsa på en mångfasetterad strategi. Strategin kan t.ex. gå ut på att kombinera ekologisk odling, landskapsvård och turism. Inom EU satsas det nästan helt och hållet på

turism och fritid, trots andra alternativ, vilket gör det hela ganska förbryllande. Tron på en övergång från en fordistisk till en post-fordistisk ekonomi motsvarar i viss mån verkligheten. Trots detta är det svårt att relatera de postmoderna ekonomiska processerna till verkliga penningflöden, eftersom största delen av den ekonomiska statistiken fortfarande är fordistisk (Andersson 2007).

Landsbygd och identitet

Enligt Mormont (1990) har betydelsen av begreppet landsbygd förändrats. Landsbygden har blivit en plats där många olika slags människor kan förverkliga sig. I och med att människors mobilitet ökat, har geografiska gränser förlorat sin betydelse för skapandet av identitet. Människor bor, arbetar och tillbringar sin fritid på olika ställen, och man kan inte längre koppla en människa till en viss plats. Det som istället är viktigt är hur man lyckas förverkliga sin identitet genom ett mönster av rörlighet, dvs. genom de olika platserna man vistas på (Andersson 2007; Mormont 1990).

En och samma plats har flera olika sociala verkligheter. Alla dessa verkligheter har sina egna brukargrupper, administratörer, institutioner osv., som inte är lokala, utan specifika för alla olika sociala verkligheter. Ett område på landsbygden kan t.ex. samtidigt vara en naturpark, ogynnsam odlingsmark eller ett skyddat område på grund av sin arkitektur, beroende på vem som betraktar området. Det tillhör inte längre endast det lokala samhället, utan utnyttjas av många utomstående människor. För att kategorisera de olika användarna av landsbygdsområden är det inte relevant att dela in dem i rurala och urbana, menar Mormont (1990), utan att istället klassificera dem enligt vad landsbygden betyder för dem. Samma gäller för verksamheten på landsbygden. Istället för att dela in verksamheten i ruralt och urbant, är det lämpligare att fokusera på vilka aktiviteter som är tillåtna i landsbygdssamhället och enligt vilka kriterier legitima användare definieras. För de flesta invånare har skillnaden mellan stad och landsbygd inte så stor social betydelse. Att bo på landsbygden ses oftast som en boendeform med både bra och dåliga sidor. Vilka av landsbygdens för- och nackdelar människor väljer att lyfta fram kan bero bl.a. på sociala skillnader såsom klass. Människor känner sig inte rurala i motsats till urbana,

utan varje grupp av bosatta på landet uppfattar och använder landsbygden på sitt eget sätt (Mormont 1990).

De flesta urbana och rurala områden kännetecknas idag av flera olika, både gamla och nya, verksamhetsformer och aktiviteter. Verksamheterna sträcker sig ofta utanför de lokala gränserna, på grund av mobiliteten och multilokaliteten hos människorna.

Aktiviteter på landsbygden är sammanbundna med olika slags identiteter och ideologier, vilket ofta leder till konflikter mellan olika grupper. Ett vanligt exempel är motsättningar mellan djuruppfödare och djurrättsaktivister (Andersson 2007). Att det förekommer konflikter mellan jordbrukare/markägare och nya, inflyttade hästägare kan man se som ett exempel på motsättningar mellan grupper med olika ideologier och värderingar. Det råder så att säga en symbolisk kamp om definitionen på vad landsbygd är mellan de olika brukargrupperna, i och med att alla upplever landsbygden på olika sätt

Vidich och Bensman (1968) som undersökt den amerikanska landsbygden hävdar att en invånare i en liten by har mycket liten kontroll över de externa krafterna som styr landsbygden. Idén om demokratiskt självbestämmande har inget underlag i praktiken, påstår de, och inte ens en liten by på landsbygden förblir opåverkad av masskulturer och stora instanser. Å ena sidan kan alltså dagens landsbygdsinvånare ses som relativt maktlösa. Å andra sidan förknippas landsbygden med frihet och en möjlighet för individen att förverkliga sig själv, tack vare mera levnadsutrymme, en möjlighet att syssla med sina hobbyer och att umgås med endast de människor man vill.

Tillbaka till landsbygden

Under de senaste decennierna har ungdomen, speciellt unga kvinnor, flyttat från landsbygden till tätorter, vilket lett till låga födelsetal och en åldrande och minskande befolkning på landsbygden. Samtidigt har ett motsatt fenomen kunnat beskådas på den tätortsnära landsbygden, nämligen kontraurbanisering, dvs. att landsbygdsbefolkningen ökat på vissa ställen på grund av inflyttade ex-urbana människor (Tillberg Mattson 2004).

Traditionella teorier inom migrationsforskningen, som ser arbetsmarknaden som den mest betydelsefulla orsaken till flyttströmmar, kan inte förklara

kontraurbaniseringen. Därför har man inom forskningen allt mer börjat koncentrera sig på orsaker relaterade till livskvalitet som viktiga motiv för flyttning. Enligt Tillberg Mattson (2004) finns det forskning som tyder på att immateriella behov blir allt mer betydelsefulla i välfärdsstater som börjar nå materiell "mättnad". Då det gäller flyttströmmar kan sådana behov till exempel vara en vacker boendemiljö, ett angenämt klimat, ett rikt kulturutbud eller en möjlighet att utöva sina fritidsintressen, såsom ridning. Landsbygden ses dessutom ofta som en god uppväxtmiljö för barn.

"Hästgård" har varit ett marknadsföringsbegrepp inom fastighetsmäklarbranschen sedan 1990-talet, vilket speglar ridsportens och hästhushållningens attraktivitet som flyttmotiv. I en studie av människor som flyttat över en kommungräns inom de nordiska länderna framgick "sociala skäl" som det viktigaste motivet för att flytta. Det näst viktigaste motivet var "miljöskäl". Tillberg Mattson (2004) drar den slutsatsen att attityder och preferenser kommer före arbetsmarknaden då det gäller flyttskäl. Att arbetsmarknadens betydelse minskat kan delvis förklaras med att det blivit lättare att pendla och att inkomstskillnaderna mellan olika regioner blivit mindre.

Ekonomiska faktorer blir allt oftare förutsättningar istället för orsaker till flyttar, eftersom en god ekonomi gör det möjligt att flytta till en ideal boendemiljö. Amcoff påstår, enligt Tillberg Mattson (2004), att landsbygden varit en attraktiv boendemiljö redan före den egentliga kontraurbaniseringen började, men att minskade restriktioner för boendemiljön har satt fart på landsbygdens befolkningsökning under senare tid. Förutom ekonomiska faktorer bidrar även teknologiska innovationer till att möjliggöra boende på landsbygden. Idag är det relativt enkelt att pendla till arbetet eller arbeta hemifrån med hjälp av sin dator (Tillberg Mattson 2004).

Brittiska migrationsstudier har betonat kontraurbanisationen som något som återskapar traditionella könsrollsmönster. En flyttning till landsbygden har ofta lett till att kvinnan inte förvärvsarbetar alls, eller arbetar inom ett yrke med låg status. I en studie av flyttningar till hästgårdar i Leksands kommun i Sverige visade sig dock kvinnorna vara de styrande, och inte medföljande i flyttarna. En mycket större andel kvinnor än män angav i undersökningen att det egna hästintresset var av betydelse för beslutet att flytta, och bland männen var det många som svarade att familjens hästintresse var orsaken till flyttningen till Leksand (Tillberg Mattson 2004).

Efterfrågan på hästverksamhet finns i princip på alla orter, men den stadsnära landsbygden lockar överlägset mest människor till häststallen (Eklund m.fl. 2006). Den stadsnära landsbygden karaktäriseras av att populationsökningen under det senaste decenniet varit högre än medeltalet i det övriga landet, att den alltså blivit föremål för kontraurbanisering, och av att bostäderna oftast används som första hem och inte som sommarstuga. Människor flyttar ut ur trånga och dyra storstäder för att ha mer utrymme och möjlighet till en egen trädgård. Samtidigt växer efterfrågan för produkter och service i områdena där befolkningen växer. Speciellt den övre medelklassen har en tendens att föredra den tätortsnära landsbygden (Andersson m.fl. 2006).

Konflikter

Traditionellt har inte konflikterna mellan stad och landsbygd i Finland varit stora, och de är det inte i dag heller. Den främsta kontakten mellan stads- och landsbygdsbor sker via det stora antalet sommarstugor i Finland. Sommarstugorna har fungerat som en länk mellan stadsborna och landsbygdsbefolkningen, och ofta är stugägarna släkt med någon på landsbygdsorten där stugan finns (Andersson 2007).

Trots allt finns det tecken på att konflikterna ökar inom landsbygdsbefolkningen, speciellt mellan fast bosatta invånare med olika intressen. Även om den ursprungliga befolkningen i många fall är tacksam för den positiva effekten nykomlingarna har på den lokala ekonomin, då de konsumerar och betalar skatter, uppstår det oenigheter av olika slag mellan invånarna. Det kan handla om oljud förorsakat av maskiner, lukt från husdjur mm. (Andersson m.fl. 2003). Det ökade antalet hästar bidrar till förekomsten av konflikter. En allt tätare bebyggelse tillsammans med stall leder ofta till miljöproblem. Ett ökande antal ridhästar innebär mera ridning i terrängen, på allmänna vägar och på privatvägar, vilket kan ge upphov till klagomål och NIMBY-reaktioner (Not In My Backyard – Inte på min bakgård) (Eklund m.fl. 2006). Det innebär att människor, även om de inte annars har något emot hästar, inte vill ha dem nära inpå sitt eget hem eller trampande på sin mark. Grannar till häststall upplever hästtrafik, förrymda hästar och hästgödsel som de mest störande elementen i hästverksamheten. Även olovlig ridning på

andras mark, oljud från stallverksamhet, slitage på vägar och estetiska olägenheter stör grannar och markägare. I och med att hästverksamheten expanderat har hästarna blivit en allt vanligare företeelse i det finska samhället. Eftersom hästarna inte endast rids och körs på områden avsedda för dem, utan även på allmänna eller privata vägar och i terrängen, har relationerna mellan ryttare, stallsägare och markägare kommit allt mer på tapeten (Nukkala & Jansson 2004).

Allemansrätten är sammankopplad med utomhusaktiviteter på landsbygden, och det har förekommit oenigheter kring frågan om den kan tillämpas vid kommersiell användning av privatägd mark, till exempel då ridstall använder markägarnas områden för sin verksamhet och tjänar pengar på det. Det har ännu inte hittats någon klar lösning på problemet, t.ex. om markägarna ska få kompensation för att deras mark används i syfte att få ekonomisk vinst (Andersson m.fl. 2003).

Exempelvis i Sjundeå i Södra Finland, där det pågår en betydlig inflyttning av människor, och speciellt av familjer med hästintressen, har det förekommit konflikter mellan "hästfolket" och övrig befolkning angående markanvändning. Det har lett till att myndigheterna vidtagit mått och steg för att skärpa villkoren för att bygga stall och för att hålla hästar. Olika grupper för och emot hästhushållningen har mobiliserats, och det har pågått en intensiv debatt om bland annat kommunernas rätt att normera hästnäringen (Eklund m.fl. 2006).

I allmänhet har de hästrelaterade konflikterna inte varit stora, och relationerna mellan stall och grannar är oftast så bra att man kan diskutera med varandra om problemen. Hur man ska minska olägenheterna mellan häststall och grannar är parterna trots allt inte helt eniga om. Medan stallsägarna betonar ett ömsesidigt gott beteende vill markägarna att stallsägarna ska utbildas mer (Nukkala & Jansson 2004).

Det finns alltså olika former av lokalt landsbygdsliv och spänningar mellan människor som ser den fysiska omgivningen eller de sociala aktiviteterna som viktiga, människor som förespråkar jordbruk eller stugindustri, människor som står ut med besvär som dessa orsakar och sådana som inte gör det (Mormont 1990).

Rurala värdesystem

De nya invånarna och besökarna som lockas till landsbygden av hästarna är ex-urbana medelklassmänniskor, och oftast kvinnor. De ursprungliga landsbygdsborna är däremot jordbrukare och markägare vars släkt oftast ägt sin gård i långa tider. De konflikter som förekommer kan tänkas ha en djupare förklaring än det verkar vid en första anblick. Därför har jag försökt hitta skillnader i grundläggande värderingar som, åtminstone delvis, kan tänkas förklara oenigheterna mellan dessa grupper. Hästrelaterade konflikter förekommer naturligtvis inte endast mellan den ursprungliga landsbygdsbefolkningen och den inflyttade befolkningen, utan även t.ex. mellan inflyttade icke-hästmänniskor och inflyttade hästmänniskor. Jag kommer i detta fall trots allt att främst ta upp relationen mellan den gamla och den nya landsbygdsbefolkningen i en landsbygd i förändring.

Den neo-rurala medelklassen

Urbana människor i Finland är ofta intresserade av landsbygden och många av dem äger en sommarstuga. Dessutom har de flesta urbana finländare rötter på landsbygden, på grund av Finlands historia som jordbrukssamhälle. Trots allt tolkar urbana människor landsbygdslandskap på ett annat sätt än jordbrukarna. De söker en fridfull omgivning, en möjlighet att bli ett med naturen och en friare och hälsosammare livsstil än i staden. Bilden av landsbygden hos de urbana människorna är romantiserad och ofta sammankopplad med minnen från barndomen (Silvasti 2003).

På landsbygden är det möjligt att uttrycka flera olika aspekter av identiteten. Det är lättare att fritt forma sitt sociala liv där än i staden, tack vare mera levnadsutrymme, en möjlighet att umgås med endast vissa utvalda människor och att kunna stänga ute resten av världen. Tack vare den expanderande turismnäringen kan landsbygden bli den huvudsakliga platsen för att uttrycka sin privata livsstil, t.ex. genom hobbyer såsom ridning (Mormont 1990).

Redan på 1950-talet lade Vidich och Bensman (1968) märke till att en ny medelklass höll på att importera livsstilar från staden och från det närliggande

universitetet till byn Springdale i USA. Den nya medelklassen bestod främst av högt utbildade människor som ofta hade okvalificerade arbeten, i vissa fall av eget val, i andra fall ofrivilligt. Istället för att söka mening i arbetet, ägnade dessa människor sitt liv åt stiliserad konsumtion, kulturella och prestigebetonade sociala aktiviteter och fritidsaktiviteter. Medelklasslivsstilen stod i kontrast till landsbygdens vulgaritet, hårda, monotona arbete och okultiverade fritidsaktiviteter. De som införde en sådan medelklasslivsstil till den amerikanska landsbygden var ungdomar med landsbygdsrötter och ungdomar med invandrarbakgrund som gett sig iväg till universitetet för att studera, och som sedan blivit anställda vid stora företag och ämbetsverk. Arbetet gav en klart strukturerad fritid som var och en kunde använda som den ville. Då började intresset för kultur, sport och socialt liv vakna hos dessa människor, även om de inte varit särskilt intresserade av musik-, konst- och gymnastikkurserna på universitetet. Den nya livsstilen blev en ersättning för den tidigare etniska eller rurala identiteten, och på så sätt skapades en ny medelklass.

Även de som satt igång kontraurbaniseringen i Finland är medelklassmänniskor med anti-urbana ideal. De ser landsbygden som en plats där man kan leva ett autentiskt liv i motsats till stadens rotlöshet och jäkt. Trots sin strävan efter att leva ett traditionellt landsbygdsliv bibehåller den neo-rurala medelklassen ofta en stark kontakt till staden och till det moderna nätverkssamhället i form av t.ex. arbetsplatser. De är inte endast medlemmar av det lokala samhället, utan av ett utvidgat samhälle (Andersson 2007). En bakgrundsfaktor till dessa livsstilsändringar är att medelklassens inkomster stigit över en viss nivå som möjliggör allt större satsningar på fritidssysslor och livsstil (Brandt & Eklund 2007).

Att hästen fått en så stor roll inom fritid och turism hos medelklassen beror på många olika faktorer. Bourdieus teori (Giddens 2003, s. 265-266) om kulturellt och ekonomiskt kapital kan tas till hjälp för att förklara olika klassers livsstilar. Bourdieu menar att samhällsklasser skiljs åt med hjälp av kulturell smak och fritidsintressen, och inte utgående från ekonomiska eller yrkesmässiga förhållanden. I dagens alltmer konsumtionsinriktade samhälle försöker producenterna påverka kulturell smak och val av livsstil. Postmoderna människor tenderar att blanda olika livsstilar, och klassamhället har i princip fått ge vika för massamhället där alla konsumerar samma produkter, och där det

i princip är möjligt att skapa sin egen identitet med hjälp av de produkter och tjänster man konsumerar. Därför kan det vara svårt att urskilja olika klasser på basis av smak och fritidsaktiviteter idag, men dessa faktorer kan ändå göra klasskillnader lite tydligare (Giddens 2003, s. 265-266). Varför det är just ridning som blivit en fritidsaktivitet för den övre medelklassen kan eventuellt förklaras med att ridsporten som nöje historiskt sett hört till adeln (Vasara 1987) och är en relativt dyr hobby. I USA hör ridning till de östra delarnas tradition av herrskapsaktiga fritidsaktiviteter, i kontrast till västerns tradition av tungt arbete (Vidich & Bensman 1968). Ridning kan alltså ses som en hobby för människor med god "smak", och som en njutningsfull hobby i motsats till tungt, kroppsligt arbete. Det är vanligt att medelklassen tar över aktiviteter som tidigare endast praktiserats av en liten grupp rika människor, en så kallad överklass. Förutom ridning är golf och segling exempel på sådana aktiviteter. Varför det är främst kvinnorna i medelklassen som blivit intresserade av hästar är mer oklart. Den feminina hästhobbyn med fokus på ridsport och välmående har trots allt inte ersatt den mer maskulina hästhushållningen. Travsporten är fortfarande mansdominerad idag även om allt fler kvinnor trätt in på området (Brandt & Eklund 2007).

En annan aspekt av den nya hästhobbyn är den förändrade relationen mellan människa och djur. Då urbana livsmönster blir dominerande i samhället, och många djurs betydelse inom primärproduktionen minskar, blir djuren allt viktigare för oss som sällskapsdjur. Husdjuren tillskrivs mänskliga egenskaper, och blir som familjemedlemmar. Hästar har blivit populära även inom terapi och ungdomsarbete, vilket också är en följd av den mer "människonära" synen på djur (Brandt & Eklund 2007).

Jordbrukarna

De förändringar på landsbygden och i hästhushållningen som hittills beskrivits har främst handlat om medelklassens förändrade livsstil och flytt till landsbygden. Nu kommer jag att gå in på hur jordbrukarna upplever och tar emot dessa förändringar, och hur jordbrukarnas värderingar skiljer sig från de neo-rurala värderingarna.

Markägande och ”skript”

Silvasti (2003) har analyserat olika ”skript” hos finska jordbrukare. Skripten syftar på en slags mentala kartor för att organisera beteendet enligt accepterade linjer. Familjegårdens fortbestånd är enligt henne den faktorn som påverkar jordbrukarnas livsstil mest. Det innebär att hålla kvar gården i släktens ägor genom att barnen tar över jordbruket efter sina föräldrar. Starka känslomässiga band finns mellan ägarfamiljen och ägorna, vilket även många andra landsbygdssociologer lagt märke till (Vanclay m.fl. 2007).

Nieminen (1996) konstaterar att markens betydelse för jordbrukarna är mångfasetterad. Markägorna har såväl biografiska som släktmässiga betydelser, som hjälper jordbrukarna att skapa en bild av samhället både subjektivt och kollektivt. I Nieminens (1996) undersökning, som handlar om jordbrukares åsikter om strandskydd, visade sig markegendomen som mål för yttre aktivitet få betydelser som bl.a. mål för onödiga naturskyddsinsatser, privatägor hotade av turister och andra ”allemän” och som den egna livsstilen och näringsgrenen som ställs under hot. Dessa betydelser som förknippas med ägorna rör sig ofta samtidigt i många olika tidsperioder: i det förflutna som förfädernas arbetsinsats och släktens historia, i nutiden som den egna arbetsinsatsen, inkomstkällan och rätten att bestämma själv, samt i framtiden som arvingarnas ekonomiska säkerhet och arbete, och som föremål för innovation. Utomstående aktörers, såsom naturskyddares och hästägares, intresse för ägorna kan alltså uppfattas som hot mot jordbrukarens ställning och egendom.

De markägande jordbrukarna kan delas in i olika kategorier. Av dessa är bondekategorin den överlägset största i materialet. Böndernas syn på ägorna som värdefulla i sig kan kallas traditionalistisk-emotionalistisk. Bönderna ser naturskyddsprogram på sina ägor som tvång, är mycket negativt inställda till att sälja mark och är inte villiga att förhandla med myndigheter. Även om Nieminen (1996) skilt åt en annan kategori, de företagsekonomiskt orienterade jordbrukarna från bondekategorin betyder det inte att bondekategorin inte skulle vara företagsekonomiskt orienterad i sin yrkesutövning. Vissa jordbrukare som ser på strandskyddet på ett traditionalistiskt sätt är trots allt inriktade på företagsekonomi och progressivt jordbruk och har gjort investeringar som avviker från traditionellt jordbruk. Det handlar om två olika identiteter: som yrkesutövare är man modernist men som markägare är man

traditionalist. Denna tudelning har att göra med större förändringar i hela samhället. De traditionella handlingsmodellerna har ersatts av en målinriktad, kalkylerande verksamhet. Jordbrukarna har varit tvungna att anpassa sig till rationaliseringskrav och gå från självförsörjning till marknadsproduktion. I skogsbruket har villkoren för skogsodling, avverkning, marknadsföring och prissättning blivit allt mer kontrollerat av utomstående. Trots denna fjärrning från det traditionella jordbruket kvarstår vissa värden från den traditionella bondekulturen som formar jordbrukarnas livsvärld och agerande. Till jordbrukarens viktigaste egendom, marken, kopplas fortfarande en stark symbolladdning, som får sin kraft av emotionella band till ägorna (Nieminen 1996).

Familjegårdens fortbestånd hänger dessutom ihop med traditionella könsroller. I den traditionella jordbrukarfamiljen fanns en stark hierarki mellan könen, och endast om det inte fanns någon son i familjen kunde dottern ta över gården. Även i såna fall gifte sig dottern oftast med en yngre son från en annan gård, som sedan blev överhuvud för hemgården. Ännu idag ärver söner oftast gårdarna och kvinnorna associeras med bondgårdar främst genom vigsel med en arvinge. Två kvinnor som tagit över en bondgård presenteras av Silvasti (Vanclay m.fl. 2007). En av kvinnorna anser att hon tagit över rollen som mannen i huset. Hon ser relativt traditionellt på könsroller och på arbetets fördelning, och agerar enligt det traditionella bondeskriptet. Samtidigt har hon på ett postmodernt sätt orienterat sig i systemet av könsroller och plockar ut egenskaper som passar henne själv. Den andra kvinnan betonar svårigheterna med att vara en trovärdig bonde och behålla sina kunder, då både utomstående människor och andra jordbrukare har svårt att lämna det traditionella skriptet där mannen är den naturliga förvaltaren av en gård. Det handlar inte endast om social position, ekonomi och egendom, utan om själva kroppen hos jordbrukaren, dess form och dess styrka. Enligt bondeskriptet saknar kvinnan något kroppsligt för att vara överhuvud för en gård (Vanclay m.fl. 2007).

Vidare identifierar Silvasti (2003) en etik av hårt arbete hos jordbrukarna som ett annat skript. Bland finska jordbrukare definieras hårt arbete som fysiskt arbete med synliga resultat, såsom välgödda djur och en god skörd. ”Riktigt arbete” är bl.a. att jobba på åkrarna, ta hand om sina djur eller att bygga och reparera. Det är viktigt att arbetets resultat syns utåt, eftersom jordbrukaren får en slags erkännande av resten av samhället genom att visa upp en välskött gård. Det välskötta yttre signalerar att gården ägs av en

hårt arbetande jordbrukare med moral och hederlighet (Vanclay m.fl. 2007). Det har varit svårt för jordbrukarna att anpassa sig till den ökade mängden pappersarbete som den nya EU-politiken lett till. Att vara så beroende av jordbruksstöd som dagens jordbrukare är hotar skriptet om hårt arbete, även därför att man inte längre får någon belöning för att jobba mer än den minimimängd som krävs för att få stödpengarna (Silvasti 2003).

Ytterligare ett skript är jordbrukarnas syn på sig själva som vårdare av "Guds trädgård". Jordbruket är "rätt" och naturligt, och jordbrukaren är en trogen tjänare som vårdar naturen. Välskött mark relaterar till jordbrukaren som hårt arbetande och flitig, medan ovårdad mark står för förfall och oreda. För jordbrukare med denna syn är mark som inte används för produktiva ändamål inte värdefull. Detta står i konflikt med naturskyddarnas åsikt att orörda områden ska lämnas ifred och få ha sina naturliga livscyklar. En kollision mellan nyttoanvändning av naturen och värderandet av naturen i sig, är en vanlig orsak till konflikt. Jordbrukarna har i allmänhet en mer rationell syn på naturen, medan stadsborna vill uppleva en romantisk landsbygdsidyll (Silvasti 2003).

Jordbruksstilar och "parabler"

Vanclay m.fl. (2006) har undersökt om Van der Ploegs idéer (Vanclay m.fl. 2006) om olika jordbruksstilar går att tillämpa på australiensiska jordbrukare. Van der Ploegs teori går ut på att det i varje jordbrukarsamhälle finns en samling olika jordbruksstilar, av vilka jordbrukarna väljer sin egen stil. Vanclay m.fl. (2006) upptäckte att jordbrukare trots allt inte kan eller vill placera sig i en viss kategori, utan bara kategoriserar andra med hjälp av dessa jordbruksstilar. Han konstaterar att stilarna endast existerar som en slags "parabler", dvs. berättelser om jordbrukare i jordbrukarsamhället. Berättelserna överdriver dragen hos andra jordbrukare genom att framställa dem som t.ex. "perfektionister" eller "dieselbrännare". Parablerna fungerar som kontrollmekanismer för att styra individers beteende genom att stämpla andra jordbrukare, eller genom att jordbrukarna själva är medvetna om dessa stämplor. Varje parabel innehåller en gräns för hur mycket av en viss sorts beteende som är acceptabelt, och vad som är för mycket av ett slags beteende för att det ska hindra en "god gårdsskötsel". En del av parablerna definierar "riktigt" jordbruk. "Hobbyjordbrukare" eller "livsstilsjordbrukare" syftar på

stadsbor som börjat syssla med jordbruk vid sidan om sitt egentliga arbete, dvs. neo-rurala medelklassmänniskor. Parablerna av det här slaget är inte högt värderade bland jordbrukare. De utesluter sådana som inte får hela sin inkomst av jordbruk från definitionen ”riktig jordbrukare” (Vanclay m.fl.2007). Liksom Silvasti (2003) lyfter Vanclay m.fl (2006) fram vikten av hårt arbete hos jordbrukarna. Jordbrukarsamhället ser lättja som oacceptabelt, eftersom den hindrar god gårdsskötsel och resulterar i en gård som inte ser välskött ut. Även att exempelvis prata för mycket om sitt eget jordbruk eller att ta för stora och onödiga risker är icke-önskvärt (Vanclay m.fl. 2006). Skript och parabler kompletterar varandra i och med att t.ex. skriptet om hårt arbete kan finnas i parabeln ”den lata jordbrukaren” medan ”god gårdsskötsel” som framkommer i parablerna till en del liknar skriptet om jordbrukaren som vårdare av Guds trädgård (Vanclay m.fl.2007).

Vidichs och Bensmans (1968) ”rationella jordbrukare” i Springdale passar bra in i Silvastis (2003) och Vanclays m.fl (2006) bild av jordbrukaren som hårt arbetande och materialistisk. Den rationella jordbrukaren sköter sin gård som ett företag, för att uppnå största möjliga vinst. Ett typiskt drag hos dessa jordbrukare är att de använder vinsten till att expandera sitt företag, t.ex. genom att skaffa modernare maskiner, istället för att spara pengar bara för sparandets skull. På så sätt blir det inte pengar över för konsumtion av lyxvaror eller -tjänster, och inte heller tid för ritualer, ceremonier eller sociala aktiviteter. Ofta ser den rationella jordbrukaren fritidsaktiviteter endast som slöseri av tid. En sådan attityd står i stark kontrast till den neo-rurala medelklassens fritids- och konsumtionsbetonade livsstil. Att rida runt på en häst endast för nöjes skull passar inte in i jordbrukarnas parabler och skript som betonar hårt arbete och rationalitet.

Jordbruksstilar och jordbrukares livsstilar är dock inte statiska, utan förändras ofta över tiden. Jordbrukare kan experimentera med olika stilar, en ny generation kan ta över jordbruket och förändra stilen, och en stadsbo som flyttar till landsbygden kan börja med jordbruk (Vanclay m.fl. 2006). Naturligtvis är inte alla jordbrukare av den rationella typen, och jag ser ”den rationella jordbrukaren” mera som en idealtyp än som en exakt beskrivning av hurdana jordbrukare är. Bilden Vidich och Bensman ger av jordbrukaren härstammar från 1950- talets USA där det storskaliga, effektiva jordbruket blomstrade (Vidich & Bensman 1968). Idag finns det flera jordbrukare som ägnar sig åt t.ex.

ekologisk odling eller multifunktionellt jordbruk med bl.a. hästar som en inkomstkälla (Andersson 2007).

Lokal social kontroll och regionala landsbygdskurser

I en liten finsk by som Holmila (2001) undersökt sågs personer som gett sig iväg för att studera vid universitetet och som sedan återvände till byn som misslyckade. Att komma in på universitetet var något avundsvärt, och det uppfattades som slöseri med talang att återvända till den lilla byn efter studierna. Byborna förundrade sig över att någon som har råd med något bättre ville bo i deras by, vilket även kan tolkas som ett bevis på skillnaderna mellan landsbygdens traditionellt mer rationella, nyttoorienterade syn på livet och stadsbornas romantiska bild av landsbygden, där en liten by ses som en idyllisk plats att bo på.

De nya aktörerna på landsbygden kan även uppfattas som ett hot av den ursprungliga befolkningen, och leda till försvarsmekanismer. Då någon ifrågasätter lokalsamhällets samhörighet reagerar invånarna oftast med att säga eller göra något som lyfter fram deras känsla av samhörighet, som i vanliga fall inte uttrycks lika starkt. En utomstående persons ord och handlingar kan lätt tolkas som en hotfull gest, trots att det inte alltid är menat som något sådant. Då det ursprungliga och det nya möts får det ursprungliga först oftast övertaget, genom att stöda sig på gamla traditioner. Ibland kan motståndet mot allt nytt bli ett hinder för landsbygdssamhällets utveckling, då t.o.m. någon av byns egna accepterade invånare försöker få igång något nytt, och det avfärdas med argumentet att sådant inte gjorts tidigare heller (Holmila 2001).

Ett annat sätt att utöva social kontroll på landsbygden är, enligt Holmila (2001), att berätta historier om gemenskapen och de hot den utsatts för. Berättelserna kan fungera som en del av ett kollektivt minne som varnar för olika faror. Berättelserna åskådliggör undermedvetna rädslor, önskemål och normer och skapar en känsla av samhörighet. Något som gör berättelserna kraftfulla är att de handlar om människor som finns kvar i byn och som alla känner till, och att konsekvenserna av tidigare handlingar ännu kan beskådas. Då berättelserna handlar om någon annans olycka är lärdomen ofta att man inte ska avvika från normerna. En sådan berättelse är exempelvis den om en kvinna från

staden som slösade bort alla resurser från en familjegård som sedan måste säljas. Berättelsens lärdom är att människor, produkter och tankar som kommer från världen utanför byn kan vara farliga. Holmila (2001) har dock undersökt ett område som kan klassas som ”djup” landsbygd, och inte stadsnära landsbygd, dit kontraurbaniseringen och hästarna är koncentrerade. Man kan tänka sig att den stadsnära landsbygden redan fått anpassa sig till förändringar och nya människor, och inte är lika misstänksam mot främlingar som byn i fråga.

Rosenqvist (2003) har analyserat olika landsbygdsdiskurser med hjälp av material från skrivtävlingen *Minä ja maaseutu* (Jag och landsbygden), som ordnades i Österbotten år 2002. Han fann fem olika landsbygdsidentiteter i materialet: *bonden*, *arbetets hjälte*, *den alienerade*, *landsbygdsnjutaren* och *landehjälten*. Den första, ”bonden” (talonpoika), representerar en traditionalistisk uppfattning om att bondekulturen är oföränderlig. Den påminner om Silvastis (2001) skript som betonar familjegårdens fortbestånd. I Rosenqvists material var denna värdering inte så starkt artikulerad, även om den kunde upptäckas. Det beror eventuellt på att familjegårdens fortbestånd är ett svårt ämne och därför inte ses som lämpligt för en skrivtävling.

Idealiseringen av hårt arbete passar in i den andra identiteten ”arbetets hjälte” (työn sankari), som är en modern identitet. Den här identiteten präglas av en funktionell rationalitet, dvs. åsikten att samhället behöver landsbygden och dess arbetare för att få mat. Arbetet ger en stark självkänsla, eftersom det upplevs så viktigt på landsbygden. Att arbeta hårt hör i stort sett till det västerländska tänkandet, och en människas värde bestäms ofta genom hur bra denne klarar av sitt arbete och kan ta sig från svårigheter till framgång.

Den tredje identiteten, den alienerade (*vieraantunut*), ser ingen framtid på landsbygden. Socialt tryck och förändringarna som EU fört med sig kan vara bidragande orsaker till alienation som sedan leder till en flytt till staden i hopp om ett bättre betalt jobb. Många unga ser det dock inte som ett måste att flytta från landsbygden, utan kanske snarare som något spännande och eftertraktansvärt.

Den fjärde identiteten ”landsbygdsnjutaren” (*maaseutunautiskelija*) kopplar jag främst ihop med det motsatta fenomenet kontraurbanisering, och med den neo-rurala medelklassen. Landsbygdsnjutaren använder landsbygden till att ladda upp sig, för att

sedan fungera så bra som möjligt på jobbet i staden. För landsbygdsnjutare erbjuder landsbygden både upplevelser och nytttoprodukter såsom bär och svamp. Samtidigt ägnar sig många av dessa människor åt småskaligt jord- eller skogsbruk som en hobby. Detta görs för att upprätthålla bilden av den traditionella bondeidyllen och ett slags fortbestånd av familjegården. En liten bit mark kan "fylla en människas hela liv" (Rosenqvist 2003). I denna identitet passar även många av hästågarna in. De använder sig av landsbygden för att kunna ha en egen häst eller ta ridlektioner, medan de har ett jobb och en stor del av sina sociala kontakter i staden.

Den femte identiteten är en postmodern identitet som är mer jordbrukarorienterad än den föregående. "Landehjälten" (sankarijuntti) ifrågasätter och motverkar den moderna rationalismen, genom antingen en öppen eller dold kamp mot utvecklingen, och betonar landsbygdens oberoende och frihet från stadens tryck. Ett sätt kan vara att överraska eller förbluffa stadsborna genom sitt beteende eller t.ex. genom att visa vad allt man kan göra på landsbygden för dem som tycker att ingenting händer där.

Enligt Rosenqvist (2003) märks det av det stora antalet alienerade i materialet att det är svårt att försvara den moderna rationaliteten på landsbygden och att ett postmodernt system håller på att ta över. Postmodernismen syns även genom att människor hellre beskriver landsbygden med abstrakta och symboliska begrepp än med fysiskt-spatiala. Den alienerade identiteten och landsbygdsnjutaridentiteten innebär en eftergift åt en stadsorienterad modell. Den politik som stöder sig på denna modell leder till att stadsborna bestämmer vad som är värdefullt på landsbygden, och leder till landsbygdens marginalisering och repression. Landsbygdsnjutaren är i värsta fall en individualist som bara plockar åt sig det bästa från landsbygden utan att bry sig om landsbygdsutvecklingen. Bondeidentiteten däremot innebär att man fastnat i det förflutna, och bygger upp barriärer mellan stad och landsbygd. Den enligt Rosenqvist (2003) mest lovande identiteten är landehjälten, på grund av sin förmåga att motverka urbaniseringen och stadens övermakt över landsbygden.

Neo-ruralt och traditionellt - en jämförelse

Den neo-rurala medelklassen upplever landsbygden som ett romantiskt ställe dit man kommer för att slappna av, njuta av naturen och tystnaden samt för att utöva sina fritidsintressen, och på så sätt uttrycka sin livsstil och personlighet. För urbana människor innebär en flytt till landsbygden bättre möjligheter bl.a. till att ha egna hästar och sällskapsdjur. Jordbrukarna däremot ser mera rationellt på landsbygden och naturen. Naturen är ett produktionsmedel för dem, och den ska vara välskött och inte vildvuxen. Hårt arbete värderas hos jordbrukarna framom ”onödiga” fritidsintressen. Å andra sidan har inte jordbrukarna alltid ens möjlighet till fritid. Trots att de flesta andra yrkesgrupper fått mera tid till att ägna sig åt sina hobbyn, jobbar fortfarande många jordbrukare långa dagar och har inte samma möjligheter till semester som förvärvsarbetande. Här ställs alltså medelklassens fritid på landsbygden mot jordbrukarnas hårda arbete.

En annan skillnad mellan neo-rurala människor och jordbrukare är att de neo-rurala människorna i allmänhet vill ”konsumera” en relativt orörd landsbygdsmiljö, medan jordbrukarna föredrar en välskött miljö som är modifierad av människan. Detta har sin grund i att jordbrukarnas näringsgren är sammankopplad med landsbygdsmiljön i allra högsta grad. En välskött åker producerar en stor skörd, och en välskött gård tyder på en flitig jordbrukare. De neo-rurala människorna spenderar däremot endast sin fritid på landsbygden, och vill då komma bort från den ”onaturliga” staden till en orörd naturmiljö.

Familjegården och ägorna är viktiga för jordbrukarna. Effektiveringen av jordbruket hotar i många fall familjegårdens fortbestånd, då det inte längre är lönsamt att idka småskaligt jordbruk. Fortbeståndet har traditionellt varit mycket viktigt, kanske något av det viktigaste i livet för jordbrukarbefolkningen, men nu hotar olönsamheten många gårdar. Detta leder oundvikligen till en känslomässig konflikt hos många jordbrukare och potentiella efterträdare. Att stadsborna kommer och tar över landsbygden kan mycket väl uppfattas som ett hot, och leda till motreaktioner hos jordbrukarna. Stadsborna och de neo-rurala människorna är medvetna om allemansrätten och möjligheten att röra sig, bl.a. till häst, på andras marker, och utnyttjar denna möjlighet.

Samtidigt är jordbrukarna måna om att skydda sina marker mot utomstående hot och vill inte gärna att andra använder den utan lov. Att de flesta ryttare och stallsägare är kvinnor kan även tänkas vara ett problem, med tanke på de traditionella könsrollerna hos jordbrukarna. Om inte ens en kvinnlig jordbrukare tas på allvar kan det vara svårt för en neo-rural kvinna att förhandla om ridning på jordbrukarnas marker.

Jordbrukarna är trots allt inte en homogen grupp, liksom inte heller de neo-rurala människorna. Det finns olika slags undergrupper i dessa kategorier, vilket bl.a. de olika klassificeringarna av jordbrukarna och de olika hobbyerna och intressena hos medelklassen tyder på, men framför allt är alla individer olika. Trots detta tror jag det är rimligt att göra vissa grova generaliseringar för att kunna förstå hur konflikter på landsbygden uppstår. Jordbrukarna har här framställts som traditionella, rationella, och misstänksamma till allt nytt, medan de neo-rurala människorna delvis porträtterats som sådana som kommer till landsbygden för att plocka åt sig allt det goda, utan att bry sig om andra människor. Dessa drag är dock överdrivna för att ge en bättre bild av olikheterna i intressen hos parterna.

Slutsatser

Det har inte varit lätt för jordbrukarna, som fortfarande har kvar vissa traditionella värderingar, att anpassa sig till förändringar på landsbygden. Familjegårdars fortbestånd hotas och nya människor med en annorlunda livsstil flyttar in. Landsbygden styrs inte längre av de lokala markägarna, utan av många olika människor, företag, organisationer och organ som har sina egna intressen och uppfattningar. Dessa påverkar hur marken ska användas. Det finns inte någon tydlig gräns mellan stad och landsbygd. Man kunde t.o.m. säga att stad - landsbygd motsättningen är socialt konstruerad, och kan ta olika uttryck beroende på vem som definierar den, och på den ideologiska och kulturella ramen den definieras i. Det kan handla om den naturliga landsbygden i motsats till den artificiella staden eller hantverkarkonst i motsats till alienationen av industriellt arbete (Mormont. 1990). Stad och landsbygd är trots allt inte motsatser, utan båda är påverkade av massamhällets inflytande och kultur (Vidich och Bensman 1968).

Hästen är ingen ny företeelse på landsbygden. Antalet hästar har tidigare varit betydligt större än idag. Varför förekommer det då så många hästrelaterade konflikter? Orsaken tycks inte vara hästarna i sig utan snarare den nya användningen av hästar och de många olika grupperna som konkurrerar på dagens landsbygd. Alla grupper på landsbygden har sina egna intressen och idéer om hur landsbygden ska se ut, och hästägarna och ryttarna är bara en av dessa intressegrupper. Medan hästarna eventuellt är bekanta för jordbrukarna från den tidigare användningen som dragdjur och transportmedel, är användandet av hästen i nöjes- och rekreationssyfte ett relativt nytt fenomen på den finska landsbygden. Hästen associeras inte längre med jordbrukaren eller stalldrängen utan med den neo-rurala kvinnan.

Förändringarna i hästbeståndet och i användningen av hästar hänger ihop med förändringar på landsbygden och i samhället i stort. Arbetsdagarna och -veckorna har i allmänhet blivit kortare och människorna har fått mera fritid. Samtidigt har den ekonomiska situationen förbättrats så att fritiden kan användas för att konsumera varor, tjänster och upplevelser. I och med att människor i allt högre grad börjat uppskatta vistelse i naturen, borta från stadens buller och föroreningar, och en ökad rörlighet även mellan stad och landsbygd blivit möjlig, har en kontraurbanisering uppstått, dvs. att

medelklassen flyttat ut till landsbygden. Allt detta tillsammans med att hästar av många olika skäl blivit populära bland medelklasskvinnorna har lett till en expansion av hästhobbyn och allt fler stall på landsbygden. Nya människor och byggnader orsakar i sin tur konflikter mellan inflyttarna och den övriga befolkningen.

Olika syn på natur, arbete och könsroller försvårar kommunikationen mellan de olika parterna. Jordbrukarnas ”parabler”, ”skript” och diskurser har kvar relativt traditionella aspekter, och betonar en rationell användning av naturresurser, vilket inte passar ihop med de neo-rurala människornas konsumtionsbetonade livsstil. Konflikter som handlar om markanvändning kunde eventuellt förklaras med hjälp av att marken och ägorna är så viktiga för jordbrukarna. Ryttare, bärplockare och naturskyddare kan upplevas som inkräktare på den egna marken. För markägare som ägnat sig åt att hålla sin gård i gott skick för att ge en bild av sig själva som flitiga och ordentliga människor kan hästar te sig väldigt irriterande. De orsakar störande lukter, trampar sönder prydliga vägar och lämnar efter sig dynga. Nya människor, t.ex. hästägare, som flyttar till landsbygden kan alltså uppfattas som ett hot av den ursprungliga befolkningen och leda till försvarsmekanismer av den typen som i byn Holmila (2003) undersökt. Hela den ursprungliga befolkningen kan ställa sig emot nykomlingarna, ifall de representerar något alldeles för ”nytt” som inte funnits i byn tidigare. Sådant bidrar till att skapa klyftor mellan olika grupper och motverkar utvecklingen av byn.

För att behålla landsbygden livskraftig behövs dock de nya invånarna som lockas till landsbygden av hästarna, speciellt de unga människorna och barnfamiljerna.

Hästverksamhet är inte endast något för de neo-rurala människorna, utan även jordbrukarna kan få en ny inkomstkälla av hästarna, antingen genom att direkt idka hästverksamhet eller indirekt genom att t.ex. odla hö då efterfrågan på foder stiger p.g.a. hästarna. Hästhushållningen ersätter alltså inte bara lantbruk, utan stöder det också, eftersom hästtäta områden har ett behov av foder, och detta ger en möjlighet för sådana gårdar som annars ligger marknadsmässigt olägligt till, att bli leverantörer (Eklund m.fl. 2006).

Om en jordbrukare själv börjar med hästverksamhet, är det troligen lättare för denne att bedriva sin verksamhet än för en helt ny invånare, eftersom jordbrukaren redan är en del av jordbrukarsamhället och äger mark att rida och ha betesmarker på. Å andra

sidan kan parablerna som Vanclay m.fl (2006) nämner försvåra påbörjandet av en ny verksamhet, ifall den ses som olämplig, konstig eller om andra tycker att jordbrukaren som börjar något nytt försöker ”vara något” eller göra något alltför annorlunda än det gjorts förr.

Det behövs frivilliga avtal och en bättre kommunikation och förståelse mellan olika parter. För de neo-rurala ryttarna gäller det att respektera markägarnas mark och förhandla om var det är lämpligt att rida, samt se till att inte förstöra vägar eller skräpa ner. Även att bete sig på ett förnuftigt sätt i trafiken och bemöta andra artigt då man rör sig till häst är viktigt för att inte väcka förargelse hos den icke-hästintresserade befolkningen (Siuntion pro hevonen 2008). Att bete sig väl gäller naturligtvis även för andra än ryttare som kommer för att ”konsumera” landsbygden och röra sig på andras mark. Jordbrukarna och andra markägare i sin tur måste acceptera att landsbygden förändras och att det flyttar in nya människor med annorlunda värderingar och livsstilar.

Tanken att man helt fritt kan skapa sin egen identitet under den postmoderna eran, utan att påverkas av sin bakgrund, tycks inte stämma helt i fråga om jordbrukarna. Mormont (1990) påstår att man inte längre kan koppla en viss person till en viss plats, och att människor nuförtiden skapar sin identitet genom ett mönster av rörlighet. Bourdieu (Giddens 2003) hävdar att människor i stort sett kan forma sin identitet genom konsumtion, och bortse från klass och bakgrund. Tvärtemot detta är familjegården något som i hög grad formar jordbrukarnas livsstil och värderingar. Gården är starkt kopplad till förfädernas arbete, det nuvarande livet och barnens framtid. Å andra sidan kan man se hur jordbrukare på ett postmodernt sätt omformar sin identitet, t.ex. då en jordbrukarkvinna tar över rollen som mannen i huset.

En intressant fråga är om jordbrukarnas värderingar håller på att gå mot det postmoderna, eller om de hålls mer traditionella p.g.a. relationen till naturen som produktionsmedel, och till familjegården som en kontakt till det förflutna. Förändringar i jordbruket och i hela landsbygdens struktur orsakade av EU, världsmarknaderna och allmänna samhällsliga fenomen är utan tvivel en utmaning för de traditionella värdesystemen. En försämring av de materiella levnadsförhållandena på landsbygden, samt hot mot de traditionella värderingarna har bland jordbrukarna i många fall lett till

misstänksamhet och bitterhet mot samhälleliga förändringar och dess verkställare (Nieminen 1996).

För landsbygdsutvecklare och andra som är med och formar landsbygden gäller det att satsa på ekonomisk, social och kulturell hållbarhet, förutom ekologisk hållbarhet. Som Rosenqvist (2003) konstaterar är det viktigt att inte endast stadsborna definierar hur landsbygden ska se ut. Det leder endast till alienation och en känsla av hopplöshet för de ursprungliga landsbygdsborna. Det finns många som fortfarande får sin inkomst från landsbygden och har starka rötter till sin hemgård.

Litteratur

Andersson, Kjell, Eklund, Erland & Lehtola, Minna. 2006. *Finland*. I Rural Areas Under Urban Pressure; Case studies of rural-urban relationship across Europe. Eds. Overbeek, Greet & Terluin, Ida. LEI Wagenigen UR: The Hague.

Andersson, Kjell. 2007. *New Rural Goods and services – the Foundation of the New Countryside?* Swedish School of Social Science, University of Helsinki. University of Helsinki Press: Helsinki.

Brandt, Nora & Eklund, Erland. 2007. *Häst – människa – samhälle: om den nya hästhusställningens utveckling i Finland*. Svenska Social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet. Forskningsinstitutet, Notat 1/2007, Helsingfors.

Eklund, Erland, Andersson, Kjell, Brandt, Nora, Sjöblom, Stefan & Riska, Elianne. 2006. *Den nya hästhusställningen, brukargrupper och markanvändning – en utmaning för deltagande planering*. Svenska Social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet. Forskningsinstitutet, Notat 1/2006, Helsingfors.

Giddens, Anthony. 2003. *Sociologi*. Studentlitteratur: Lund.

Holmila, Marja. 2001. *Kylä kaupungistuvassa yhteiskunnassa*. Karisto Oy: Tavastehus.

Mormont, Marc. 1990. Who is Rural? or How to be Rural: Towards a Sociology of the Rural. I Marsden, Terry, Lowe, Philip & Whatmore, Sara. 1990. *Rural Restructuring. Global Processes and their Responses*. David Fulton Publishers Ltd: London.

Nationella Stiftelsen för Hästhållningens Främjande. 2006. *Hästen i Sverige – betyder mer än du tror*. Stockholm.

Nieminen, Matti. 1996. Mikä maa, mikä luonto? Sosiologinen näkökulma maanomistajien ja ympäristöhallinnon kiistaan rantojensuojelusta. *Sosiologia* 33: 285-299.

Nukkala, Tiina & Jansson, Helena. 2004. Hevostallit ja naapurit voivat elää sulassa sovussa. MTT, *Koetoiminta ja käytäntö* 61: 6-9. (<http://www.mtt.fi/koetoiminta/pdf/mtt-kjak-v61n0306a.pdf>, 17.4.2008)

Rosenqvist, Olli. 2003. Minä ja maaseutu – maallikkodiskurssit kriittisen maaseutututkijan tulkitsemina. *Maaseudun uusi aika. Maaseutututkimuksen ja –politiikan aikakauslehti* 2: 5-25.

Silvasti, Tiina. 2003. The cultural model of "the good farmer" and the environmental question in Finland. *Agriculture and Human Values* 20: 143-150.

Siuntion pro hevonen. 2008. *Ohjeet ratsastajalle.*

(http://www.siuntionprohevonen.net/doc/Ohjeet_ratsastajalle_sv.doc, 23.3.2008)

Suomen Hippos. 2006. *Hevoskannan kehitys.*

(http://www.hippos.fi/hippos/tilastot/jalostus_ja_kasvatus/hevoskannan_kehitys.php, 21.12.2006)

Tillberg Mattson, Karin. 2004. *Hästar lockar kvinnor till landsbygden – en studie av hästägare och hästgårdar i Leksands kommun.* Uppsala Universitet: Uppsala.

Turistdelegationen. 2004. *Häst-Sverige som upplevelseindustri. Underlag för en nationell branschatsning på hästturism.* Stockholm.

Vanclay, Frank, Howden, Peter, Mesiti, Luciano & Glyde, Scott. 2006. The Social and Intellectual Construction of Farming Styles: Testing Dutch Ideas in Austrian Agriculture. *Sociologia Ruralis* 2006, 46: 61-82.

Vanclay, Frank, Silvasti, Tiina & Howden, Peter. 2007. Styles, Parables and Scripts: Diversity and Conformity in Australian and Finnish Agriculture. *Rural Society* 17: 3-18.

Vasara, Erkki. 1987. *Suomen ratsastusurheilun historia.* Suomen ratsastajainliitto: Helsingfors.

Vidich, Arthur J. & Bensman, Joseph. 1968. *Small Town in Mass Society. Class, Power and Religion in a Rural Community.* Princeton University Press: Princeton, New Jersey.

SSKH Notat

SSKH Reports and Discussion Papers

1/98

Åsa Rosengren och Gunborg Jakobsson
Äldreomsorgen i Norden – med exempel från Herlev, Jakobstad, Sandefjord och Stockholm.
Nordiska modellkommunprojektet NOVA.

2/98

Gunborg Jakobsson och Åsa Rosengren
Kartläggning av äldreomsorgen i fem nordiska kommuner. Herlev, Akureyri, Jakobstad,
Sandefjord och Katarina-Sofia socialdistrikt, Stockholm. Nordiska modellkommunprojektet NOVA.

3/98

Susanne Jungerstam-Mulders
Extreme Right-wing Parties: Ideological, Protest or Racist Parties.

4/98

Kjell Andersson
Näringsutvecklingen i sydvästra Finlands skärgård 1985–1995. Tolv kommuner i ljuset av
offentlig statistik.

5/98

Elina Vuola
Between the State and the Church – Nicaraguan Women's Reproductive Rights and the
Promotion of Human Rights in the Finnish Development Cooperation.

6/98

Jouni Pirttijärvi
Indigenous Peoples and Development in Latin America.

7/98

Liisa Laakso, Iina Soiri and Zenebework Tadesse with Konjit Fekade
In Search of Democratic Opposition Constraints and Possibilities for Donors' Support in
Namibia and Ethiopia.

SSKH Notat

SSKH Reports and Discussion Papers

1/99

Mika Helander
Publications on Ethnic Relations in Finland 1991–1996.

2/99

Leo Granberg, Erland Eklund and Kjell Andersson
Rural Innovation and Environment: New Development Paths in the Finnish Countryside?

3/99

Åtta studier i nya och gamla mediemarknader.
Arbetsrapport från kursen i medieekonomi vid Svenska social- och kommunalhögskolan vid
Helsingfors universitet våren 1999.

4/99

Viveca Ramstedt-Silén

Riksdagsutskott eller kvinno förening? Det kvinnliga nätverket i Finlands riksdag.

SSKH Notat

SSKH Reports and Discussion Papers

1/2000

Silka Koskimies

Experiences of Ethnic and Racial Discrimination in Finland. A presentation of NEON material, 1998-1999.

2/2000

Helena Blomberg & Christian Kroll

The Support For The Scandinavian Model In A Time Of Cuts:
Attitudes In Finland

3/2000

René Lindqvist, ohjaaja Ullamajja Kivikuru

Mainonta Suomen kansallisilla kaupallisilla tv-kanavilla verrattuna lakiin televisio- ja radiotoiminnasta

4/2000

Mikael Blomberg

På kurs: vem, vad, var och varför? Svenskt kursdeltagande och önskemål om verksamhetens inriktning vid huvudstadsregionens vuxenutbildningsinstitut.

5/2000

Kjell Andersson, Erland Eklund & Leo Granberg

Turism, naturutnyttjande och innovationer i tre kommuner: en fältstudierapport

6/2000

Matti Similä

Migrants and Ethnic Minorities on the Margins: Report for Finland (MEMM-report to CEMES)

7/2000

Kim O.K. Zilliacus

Setting up a Nordic/Australasian Comparative Design: Similarities and Differences Revisited

SSKH Notat

SSKH Reports and Discussion Papers

1/2001

Kim O.K. Zilliacus

An Introduction to Political Culture as a Basis for Opinion Formation

2/2001

Kim O.K. Zilliacus

Electoral Fortunes and Dilemmas: The Development of the Green and the Left-Wing Alliance

3/2001

Kim O.K. Zilliacus

Modern vs. Postmodern Politics: Theoretical Perspectives

4/2001

Kim O.K. Zilliacus & Niilo Kauppi

Postmodern Politics and New Communication Technologies: A Theoretical Framework

Social work in Europe: Challenging Racism

A Documentation of a Pilot Training Course within the Leonardo da Vinci Project "Developing a Common European Framework for Anti-Racist and Anti-Oppressive Practice for the Social Professions" at the Swedish School of Social Science, University of Helsinki, 29-31 March 2000

6/2001

Ilse Julkunen

Social and Material Deprivation among Unemployed Youth in Northern Europe

7/2001

Christian Kroll & Helena Blomberg

Different levels of policy change: A comparison of the public discussion on social security in Sweden and Finland.

8/2001

Helena Blomberg & Christian Kroll

Kommunerna och välfärdsopinionen – Attitydutvecklingen bland befolkning och kommunala eliter beträffande välfärdstjänsterna under 90-talet.

9/2001

Christian Kroll & Helena Blomberg

Förändringar i synen på arbete och arbetslöshet i Finland och Sverige under 1990-talet.

SSKH Notat

SSKH Reports and Discussion Papers

1/2002

Eini Pihlajamäki, Mirjam Kalland & Gun Andersson

Det finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området.

Verksamhetsplan 2002.

Rapport över en planeringsprocess åren 2000–2001.

2/2002

Forskningsrapport: Forskningsmetodik 2 hösten 2001.

En mångsidig public service-kanal

FSTs digitala program två månader efter kanalstarten.

3/2002

Kaj Björni, Erland Eklund, Stefan Sjöblom & Charlotta von Troil

Regionala strukturer och regionalpolitik - den finlandssvenska problematiken

SSKH Notat

SSKH Reports and Discussion Papers

1/2003

Utvärderingen av utbildningen och examina vid Helsingfors universitet:

Svenska social- och kommunalhögskolans rapport

2/2003

Jan Sundberg, Stefan Sjöblom och Ingemar Wörlund
Välfärd och lokal demokrati i Sverige under 60 år – inledning till ett forskningsprojekt

SSKH Notat

SSKH Reports and Discussion Papers

1/2004

Socialt arbete och samhällsengagemang – diskurser och lokala praktiker
20 Nordiska Socialhögskolekonferens 16-18.8.2003
Konferensrapport

2/2004

Susanna Björkell
Natura 2000 i Rekijokidalen – en konfrontation mellan lokalt kulturellt och regionalt drivet
naturskydd

3/2004

Veronica Korhonen
Konflikten kring implementeringen av Natura 2000 i Finland – en konflikt mellan olika
kunskapssystem samt mötesplatsernas betydelse vid skapandet av tillit

4/2004

Lynn Bonney
EU:s implementering av Natura 2000 – interaktionen mellan EU och den finländska nationella
nivån

SSKH Notat

SSKH Reports and Discussion Papers

1/2005

Elianne Riska
Arbete och hälsa: Två centrala värden i samhället

2/2005

Bettina Lindblom och Anna Henning
Ett steg i taget – guide för vetenskapligt skrivande

3/2005

Tom Moring & Johanna Lindfors (red.)
Valmaskinen och väljaren
En studie av hur valmaskinerna användes inför EU-valet 2004

4/2005

Heidi Orava
Rapportering av tsunamikatastrofen i finlandssvensk radio och TV

5/2005

Jenni von Frenckell
Tsunamins framfart i fem finlandssvenska dagstidningar

6/2005

Tom R. Burns

Institutionell diskriminering: Makt, kultur och kontroll över invandrares livsvillkor

7/2005

Dan Koivulaakso

The future and changing economies of rural areas

Projekt Report D18 of RURBAN, Minutes meeting study areas

8/2005

Ville Klemets

Den samhällsvetenskapliga miljöundervisningen

vid RHH-högskolorna 2005-2006 samt förslag till framtida koordinering och utveckling av verksamheten

9/2005

Helena Blomberg & Christian Kroll

Integration genom arbete? Perspektiv på arbetslöshet, invandring och arbetsmarknad i Sverige och Finland.

10/2005

Christian Kroll (red.)

En nordisk modell i socialt arbete?

11/2005

Nora Brandt

Socialpedagogisk hästverksamhet

En diskursiv studie i verksamhetens organiseringsprocess

SSKH Notat

SSKH Reports and Discussion Papers

1/2006

Erland Eklund, Kjell Andersson, Nora Brandt, Stefan Sjöblom, Elianne Riska

Den nya hästhushållningen, brukargrupper och markanvändning – en utmaning för deltagande planering

Forskningsplan

2/2006

Sebastian Gripenberg

En kvalitativ utvärdering av INTERREG IIIA/Skärgården 2000-2006

3/2006

Erland Eklund, Kjell Andersson, Nora Brandt, Stefan Sjöblom & Elianne Riska

The new equine industry, Stakeholders and land use planning

- a challenge for participatory planning

SSKH Notat

SSKH Reports and Discussion Papers

1/2007

Nora Brandt och Erland Eklund

Häst – människa – samhälle: om den nya hästhushållningens utveckling i Finland

2/2007

Helena Blomberg and Christian Kroll

Different rights and duties regarding welfare services: a focus on the municipal level

SSKH Notat

SSKH Reports and Discussion Papers

1/2008

Ulrika Långstedt

Förändringar i en traditionsbunden miljö? Om den nya hästnäringen och konsumtionslandsbygden i ljuset av "parabler" och "skript" bland jordbrukare och markägare

Tematiska områden:

- Journalistik, medier och kommunikation
- Velfärd och samhällsservice
- Utveckling och socialisation i livscykelperspektiv
- Hälsa och samhälle

Tvårvetenskapliga forskningsenheter:

- CEREN – Centret för forskning om etniska relationer och nationalism
- FO-RUM – Förvaltning, organisation, regional utveckling och miljö